

29ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ

Η ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ

Α. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Εισαγωγικό σημείωμα

Ο πανεπιστημιακός Γιώργος Ρούσης είναι διανοούμενος και συγγραφέας. Το άρθρο του έχει δημοσιευθεί στον ημερήσιο τύπο.

Ντέρμπι αντί ταξικής πάλης

Ο χουλιγκανισμός γενικότερα, αλλά και οι βίαιες συγκρούσεις ανάμεσα σε αντιπάλους οπαδούς, ή η λογική της βίας για τη βία –και όχι βεβαίως η λογική βία στη βία της εξουσίας, ή του κεφαλαίου–, που είναι ένα ορθολογικό πολιτικό πρόσταγμα, αποτελούν εκδηλώσεις ήδη αποσαθρωμένων προσωπικοτήτων, όπως άλλωστε και η αντιθετική στάση της άκριτης κοινωνικής ενσωμάτωσης των νέων.

Μέσα λοιπόν από τη συμμετοχή στο ποδοσφαιρικό κυρίως θέαμα και τους μηχανισμούς ταύτισης που αυτό προκαλεί παίζεται το μεγάλο ψυχόδραμα μιας ταυτότητας δημευμένης, σαστισμένης, διαλυμένης στη σφαίρα της εργασίας και της καθημερινής ζωής.

Αυτή είναι η βάση πάνω στην οποία γίνεται κατορθωτό από τη μια να αναπτύσσεται μια γιγαντιαία επιχείρηση αποχαύνωσης από μέρους της κυρίαρχης εξουσίας, μια προσπάθεια χειραγώγησης, που μπορεί να παρλληλιστεί με το θέαμα που προσφερόταν στις αρένες της αρχαίας Ρώμης. Κατ' αναλογία του ρωμαϊκού *Panem et circenes* (Ψωμί και παιγνίδια του τσίρκου), οι σύγχρονοι κυρίαρχοι χρησιμοποιούν το ποδόσφαιρο για να εκτρέψουν το ενδιαφέρον των λαϊκών μαζών από τα πραγματικά προβλήματα τους.

Από την άλλη, το ποδόσφαιρο χρησιμοποιείται για να εγκλωβιστεί η όποια έκφραση της λαϊκής δυσαρέσκειας σε ένα ακίνδυνο και ελεγχόμενο από την εξουσία πεδίο. Από αυτή τη σκοπιά επιχειρείται να εκδηλωθεί με αντισταθμιστικό-εκτονωτικό τρόπο η βίαιη μορφή της κοινωνικής σύγκρουσης σε έναν άλλο χώρο από εκείνον στον οποίο η εμφάνισή της θα είχε ως συνέπεια να πληγεί το κράτος και γενικότερα η κυρίαρχη τάξη

πραγμάτων, σε ένα άλλο πεδίο από εκείνο της παραγωγής και του τρόπου δουλειάς, της συνδικαλιστικής ή πολιτικής δράσης, πεδία στα οποία κάθε εκμεταλλευτικό σύστημα είναι εκτεθειμένο να αντιμετωπίζει μια βία ορθολογικά νομιμοποιημένη από αυτήν την ορθολογική μορφή ταύτισης του ατόμου στην ομάδα του που είναι η ταξική συνείδηση.

Έτσι, τα ποδοσφαιρικά γήπεδα ανά τον κόσμο λειτουργούν ως χώροι παράκαμψης αντιπερισπασμού²¹ και χειραγώγησης συμπεριφορών ταύτισης. Πρόκειται για μια μυστικοποιημένη απάντηση στις κοινωνικές αντιθέσεις και τα πραγματικά προβλήματα, για μια μετατόπιση πραγματικών συνειδητοποιήσεων.

Η εκτόνωση του γηπέδου αποτελεί ανέξοδη εκτόνωση σε λάθος πεδίο. Αποτελεί μια Νέμεση, η οποία όμως μέσω μηχανισμών ταύτισης λειτουργεί εκτονωτικά έξω από το πραγματικό. Παρ' όλα αυτά, εκδηλώνεται μια πραγματική συγκίνηση. Και αυτός ακριβώς ο μηχανισμός εξουδετέρωσης και εκτροπής κατ' αναλογία του αρχαίου ελληνικού δράματος μπορεί να λειτουργήσει σαν κάθαρση με την αριστοτελική έννοια του όρου.

Τελικά, όμως, πρόκειται για έναν συμβολισμό που αποτρέπει πιο απειλητικές εκρήξεις αγανάκτησης, τις οποίες θα προκαλούσε η κοινωνική κρίση.

Έτσι, το ποδόσφαιρο λειτουργεί σαν κυματοθραύστης πραγματικών συγκρούσεων και από αυτή τη σκοπιά παίζει τον ρόλο ενός υποπροϊόντος του πάθους για μια καλύτερη ζωή.

Αν όμως, όπως δηλώνει ο Pascal Boniface, είναι καλύτερα να διεξάγεται ένα παγκόσμιο κύπελλο ποδοσφαίρου παρά ένας παγκόσμιος πόλεμος, είναι μάλλον τραγικό για την κοινωνική πρόοδο η αντιπαλότητα του όποιου ποδοσφαιρικού πρωταθλήματος να αντικαθιστά την ταξική πάλη.

Σημαίνουν όλα αυτά αποχή από το ποδόσφαιρο και απαξίωσή του; Κάθε άλλο. Αντίθετα, όπως μας καλούσε να πράξουμε ο Ιταλός κομμουνιστής ηγέτης Palmiro Togliatti, πρέπει να το αντιμετωπίζουμε ως προνομιούχο χώρο συνάντησης με τις λαϊκές μάζες και απελευθερωτικής επιρροής σε αυτές, με δεδομένα μάλιστα τα βαθύτατα ανθρώπινα στοιχεία που αυτό περιέχει και τα οποία τείνουν να εκλείψουν από την υπόλοιπη κοινωνική ζωή.

Γιώργος Ρούσος,
εφημ. Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία

21. Ενέργεια που τείνει να στρέψει την προσοχή κάποιου αντιπάλου προς άλλη κατεύθυνση.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**1η δραστηριότητα**

- A1.** «Κατ' αναλογία του ρωμαϊκού *Panem et circenes* (Ψωμί και παιγνίδια του τσίρκου), οι σύγχρονοι κυρίαρχοι χρησιμοποιούν το ποδόσφαιρο για να εκτρέψουν το ενδιαφέρον των λαϊκών μαζών από τα πραγματικά προβλήματά τους».

Να παρουσιάσετε με δικά σας λόγια (60-80 λέξεις) τα στοιχεία του κειμένου που υποστηρίζουν τη θέση αυτή του συγγραφέα.

[Μονάδες 10]

- A2.** Σε καθεμία από τις προτάσεις που ακολουθούν να δώσετε τον χαρακτηρισμό «ΣΩΣΤΟ» ή «ΛΑΘΟΣ», ανάλογα με το εάν αποδίδουν το νόημα του κειμένου σωστά ή όχι.

- α) Το ποδόσφαιρο χρησιμοποιείται από την εξουσία για να αποστρέψει το πρόσωπο του λαού από τα πραγματικά του προβλήματα.
- β) Η λαϊκή δυσαρέσκεια για την κοινωνική κρίση εκτονώνεται στο γήπεδο και έτσι δεν παίρνει μορφή κοινωνικής σύγκρουσης.
- γ) Το ποδόσφαιρο προσφέρει πραγματική συγκίνηση.
- δ) Η αντιπαλότητα του ποδοσφαιρικού πρωταθλήματος αντικαθιστά την ταξική πάλη.
- ε) Στο ποδόσφαιρο συναντώνται οι λαϊκές μάζες.

[Μονάδες 5]

2η δραστηριότητα

- A3.** α) Ο συγγραφέας αρχίζει τη δέκατη παράγραφο («Σημαίνει ... κοινωνική ζωή») με ένα ερώτημα. Τι πετυχαίνει, κατά τη γνώμη σας, με την τεχνική των ερωτήσεων;
- β) «Από αυτή τη σκοπιά ... η ταξική συνείδηση» (τέταρτη παράγραφος). Να αιτιολογήσετε τη χρήση του μακροπερίοδου λόγου από τον συγγραφέα.

[Μονάδες 6]

- A4.** Να γράψετε τι δηλώνουν οι ακόλουθες διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις του κειμένου: «Λοιπόν», «Από την άλλη», «Έτσι», «Παρ' όλα αυτά», «Τελικά».

[Μονάδες 5]

- A5.** Χειραγώγησης, ορθολογικά: Να σχηματίσετε τέσσερις νέες σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας για καθεμία από ένα (διαφορετικό κάθε φορά) συνθετικό των παραπάνω λέξεων.

[Μονάδες 4]

3η δραστηριότητα

- A6.** Ο φανατισμός των οπαδών αποτελεί μια πληγή για τον χώρο του μαζικού, κυρίως, αθλητισμού. Ποια, κατά τη γνώμη σας, είναι τα αίτια και οι συνέπειες αυτού του φαινομένου; Να αναπτύξετε τις σκέψεις σας σε ένα κείμενο 200-250 λέξεων, το οποίο θα το δημοσιεύσετε στην εφημερίδα του σχολείου σας.

[Μονάδες 20]

B. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Εισαγωγικό σημείωμα

Ο Ασημάκης Πανσέληνος (1903-1984) είναι από τους κορυφαίους διανοητές της γενιάς του '30. Έλαβε μέρος στους κοινωνικούς αγώνες της εποχής του. Πνεύμα κριτικό, με εξαιρετική σατιρική και ανατρεπτική φλέβα.

Ποδοσφαιρικό ματς

Είκοσι δυο λεβέντες και μια μπάλα
τις ώρες της δουλειάς και τηςσχόλης μας
με ιδανικά τις γέμισαν μεγάλα,
να φτιάξουν, λέει, το μέλλον της φυλής μας.
Πόδια στραβά, στραβά μυαλά και χέρια,
κωλοπηδούν να πιάσουνε τ' αστέρια!

Ορμούν, χτυπούν και κουτουλούν σα βόδια,
να βρουν το νόημα της ζωής στην πάλη,
όλο τους το μυαλό πήγε στα πόδια
και λες κλοτσούν πια τ' άδειο τους κεφάλι
και ζουν κι αυτοί κι ο λαός μια καταδίκη
ανάμεσο στην ήττα και στη νίκη.
Νοικοκυραίοι φτωχοί μαγαζατόροι
κινούν νωρίς τ' απόγεμα σα λύκοι,
της ζωής οι νικημένοι με το ζόρι
της νίκης ν' απολάψουν τ' αλκολίκι

και κλειούν σ' ενός μαντράχαλου τα σκέλια
του κόσμου την αρχή και τη συντέλεια.

Κι ύστερα χουγιαχτό, βουή και χτύπος
και δεν έχει προβλήματα η ζωή,
καλά που 'ναι κι ελεύτερος ο τύπος,
για να μαθαίνει ο κόσμος το πρωί
πόσο κλοτσάει με νόηση ένα χαϊβάνι
κι η Λίζα η Τέιλορ έρωτα πώς κάνει.

Στείρα καρδιά και δύναμη τυφλή,
παράγουν ήρωες μαζικά στους τόπους,
ω κι αν βρισκόταν δυο άνθρωποι δειλοί,
να σώσουν απ' τους ήρωες τους ανθρώπους
που ζουν σ' ενός πολέμου μες στη δίνη,
για να ξεσυνηθίζουν την Ειρήνη.

Κι ω να βρισκόταν και στον κόσμο μια άκρη
που η χλαλοή του ματς να μην τη σκιάζει,
να υπάρχει μια χαρά και μες στο δάκρυ
κι ένας καημός στων κοριτσιών το νάζι,
της Κυριακής χρυσή να πέφτει η εσπέρα
χωρίς κραυγή πολέμου και φοβέρα.

Ασημάκης Πανσέληνος,

Ταξίδια με πολλούς ανέμους, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1964

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1η δραστηριότητα

- B1.** Ποιο είναι το βασικό θέμα του ποιήματος; Ποιους προβληματισμούς εγείρει; Να αναπτύξετε τις σκέψεις σας σε ένα κείμενο 50-60 λέξεων.

[Μονάδες 15]

2η δραστηριότητα

- B2.** Να εντοπίσετε τρία, διαφορετικά, εκφραστικά μέσα που υπάρχουν στο ποίημα και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους.

[Μονάδες 6]

- B3.** Στο ποίημα κυριαρχεί η ειρωνεία. Να εντοπίσετε δύο σχετικούς στίχους και να τους σχολιάσετε.

[Μονάδες 4]

- B4.** Να σχολιάσετε τη γλώσσα και το ύφος του ποιήματος κάνοντας σχετικές αναφορές σε αυτό.

[Μονάδες 5]

3η δραστηριότητα

- B5.** Πολύ συχνά βλέπουμε στην τηλεόραση διάσημους ποδοσφαιριστές να γίνονται αντικείμενο λατρείας από τους οπαδούς τους. Τα φώτα της δημοσιότητας είναι επάνω τους, αμείβονται με υπέρογκα ποσά, απολαμβάνουν τιμές και δείχνουν να είναι ευτυχισμένοι και χαρούμενοι. Πιστεύετε πως οι άνθρωποι αυτοί είναι πραγματικά ευτυχισμένοι; Να γράψετε τις σκέψεις σας σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων.

[Μονάδες 20]